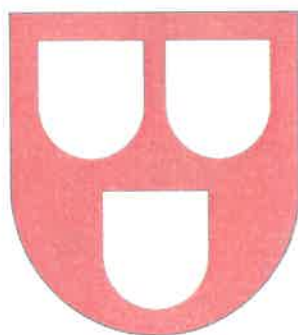

Stanislav Kasík
Heraldická kancelář
„Dauphin“
Roudnice nad Labem
2020

STARÝ BYDŽOV

Poznámky k návrhům obecního znaku a vlajky

Znak středověkého cechu malířů štítů

O TVORBĚ OBECNÍCH ZNAKŮ

Z poznání historického vývoje městských a obecních znaků lze ze skladby užitých znakových figur a dalších souvislostí odvodit pohnutky, stanovit příčiny a inspirace jejich volby. Můžeme je rozdělit do několika skupin. Vyjmenujeme jen některé.

Mnoho obecních znaků je odvozeno od znaků vrchností. Ať od znaku krále u měst královských, či od znaku šlechtického majitele, biskupa nebo církevní instituce u měst poddanských. Při jejich tvorbě bylo snahou navrhovatelů odlišit nějakým způsobem znak obce od znaku vlastníka. Stávalo se tak různými způsoby, jakými bylo přijetí pouze části znaku, zmenšení znakových figur, změna tinctur znakového pole či znamení, nebo doplnění další figurou nebo znamením atp.

Jinou skupinu tvoří znaky odvozené od přírodních podmínek. Například použitím figury kopce je charakterizováno prostředí, ve kterém obec leží. Vlnité břevno má obvykle souvislost s existencí vodního toku. Stejným způsobem vypovídá vyobrazení skály. Stromy mohou symbolizovat okolní lesy. Některá znamení ukazovala na převažující zaměstnání obyvatel. Proto se objevují ve znacích motivy zemědělské, vinařské, chmelařské, rybářské, hornické atd. Ve znacích se připomínaly i různé události.

Jednu z nejcennějších skupin jsou znaky ukazující užitými symboly na jméno obce. Tak jak je například jabloň ve znaku Jablonce nad Nisou, rak ve znaku Rakovníka, sova ve znaku Sovínek, či měsíc - luna ve znaku Loun. Takovým znakům se říká „znaky mluvící“.

Současné tendence ve tvorbě obecních znaků se přidržují již osvědčených metod a postupů. Přesto jsou některé figury pro obce bez statutu města nepoužitelné. Například hradby, jejichž fyzická existence byla vysoce ceněnou výsadou a pýchou každého města a zároveň jejich nejprůpadnějším symbolem.

Podvýbor pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky preferuje u obcí znaky jednodušší, které více odpovídají původním praktickým funkcím znaků a také významu uživatele. Podoba navrženého znaku musí bezpodmínečně být v souladu s pravidly, zásadami a uzanci heraldiky. Nemá kolidovat se znaky již v České republice užívanými. Má být jednoznačným a nezaměnitelným symbolem konkrétní obce.

V heraldice platí, že znak je posuzován nikoliv z pohledu pozorovatele, ale z pohledu nositele. Proto je v popisu používáno stranového určení „vlevo“ a „vpravo“ ve zdánlivém rozporu s pozorovaným vyobrazením, kde jsou například figury v polohách právě opačných.

Z HISTORIE OBCE

Následující řádky nemají ambici být vyčerpávajícím pojednáním o historii obce. Budou zmíněny především ty skutečnosti, které mohou být pro výběr heraldických figur do znaku obce inspirující.

Dne 23. 4. 1186 vydal v Ústí nad Labem listinu český kníže Bedřich, kterou potvrzuje špitálníkům sv. Jana Jeruzalémského, statky darované podporovatelkou řádu kněžnou Alžbětou (Eliška Uherská) a mnohými dalšími dárci z řad šlechty. Mezi nimi byl i Bohuš, který daroval za spásu duše svého syna Bohuška díl vsi Bydžov („*Buitsov*“). Listina je známa ve dvou vyhotoveních (editory označené A, A¹), jejichž závěr je formulován rozdílně. V listině označené „A“ je jméno Bydžov v odlišné transkripci - „*Butsou*“. Ze znění obou listin vyplývá, že díl vsi Bydžova daroval řádu Bedřichův bratr Přemysl (pozdější král Přemysl Otakar I.). Původním dárcem byl zmíněný Bohuš a tento dar následně získal kněz Přemysl a ten pak opět daroval onu část vsi řádu johanitů (Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus I. Pragae 1904-1908, s. 280-282, No. 310). Obsah listiny je vykládán i takto: „*Ves Bydžov náležela ve 12. století kladskému kastelánu Bohuši Bradatému (1169-1184), který tu nějaké zboží věnoval na spásu synovy duše johanitům, jejichž byl ctitelem. Před rokem 1186 získal johanitský díl výměnou kníže Přemysl Otakar I., který od Bohuše získal asi i zbytek Bydžova*“ (Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl. Ml-Pan. Praha 2000, s. 460, dále jen Kuča).

Před rokem 1305 rozhodl král Václav II. založit nové město a přenést na něj městská práva z Bydžova („...*in Bydzow (=Starý) antequam civitatem ipsam de loco antiquo ad illum, in quo nunc est, transtullissemus, in ipsa antiqua civitate habebat*“; Kuča, IV., 2000, s. 460, také s. 463 – Nový Bydžov). Založené město se pak nazývalo Bydžovem a původní město Bydžov bylo označováno jako Starý Bydžov („*Antiqua Bydzovia*“, tak už od roku 1311) a kleslo mezi

poddanské vsi (tak výslovně označen v roce 1549 - „*ve vsi Starem bydziowie*“; Profous, Antonín: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. Praha 1954, s. 352, dále jen Profous). Starý Bydžov byl součástí panství Nového Bydžova a patřil k jeho městskému šosu.

I když byl Nový Bydžov králem zastaven, byl v roce 1311 vyplacen a nadále spravován českou komorou. V následující době bylo město opevněno a postaven hrad. V roce 1323 sem byl umístěn královský úřad. V roce 1325 král Jan Lucemburský postoupil Bydžov jako manství Benešovi z Vartenberka a z Veselí (Beneš zvaný starší, zakladatel vartenberské rodové linie historiky později zvané „veselská“, † 19. 3. 1332). Jeho synu Janovi (zván také Ješek, † 27. 9. 1362) v roce 1348 potvrdil držení Bydžova král Karel IV. Po Janově úmrtí dědili jeho synové Beneš († 14. 8. 1385) a Čeněk († 1396, 2. polovina roku). Ti se rozdělili tak, že Bydžov připadl na díl Čeněkům. Čeněk se v písemných pramenech poprvé připomíná v červnu 1365 jako pán na Bydžově. Postavil hrad Trosky. Z dosud neznámých důvodů se Čeněk značně zadlužil. Králi Václavovi IV. dlužil 6 000 kop grošů. V roce 1393 postoupil králi hrad Trosky s částí bydžovského panství Smilu Flaškovi z Pardubic dlužil 3 000 kop grošů a tomu připadla druhá část Bydžova. Tento díl po Smilově smrti získal litomyšlský biskup Jan Železný. Připomíná se tak v roce 1403. Snad jako poručník Smilových. Po smrti Čenka z Vartenberka dědili jeho synové Jan a Čeněk. Jim král Václav IV. propůjčil Bydžov.

Když v roce 1405 Jan zemřel, tak Čeněk vyplatil všechny dluhy, které na bydžovském panství vázly a stal se jeho vlastníkem. Krom toho v následujících letech vlastnil také hrady Veliš a Bradu, panství Jičín s příslušenstvím, zboží veselské. Jako manžel Kateřiny z Landštejna se stal spoluvlastníkem hradu Lipnice a Německého Brodu. Od roku 1414 byl nejvyšším purkrabím a v letech 1412-1418 poručníkem sirotků po Jindřichovi z Rožmberka. Čeněk z Vartenberka zemřel 17. 9. 1425 a zanechal jediného syna Jindřicha. Ten po otci dědil Veliš, Bradu, Jičín, Veselí, Bydžov a Hradištko. V bitvě u Lipan byl zraněn a na následky zranění zemřel 26. 10. 1434. Byl posledním mužským členem veselské větve pánů z Vartenberka. V květnu 1343 učinil poslední pořízení, v němž odkázal svůj matek tetě Machně z Vartenberka. Když Machna zemřela († 7. 1. 1438), tak Bydžov jí již nepatřil. V letech 1438-1453 vlastnila Bydžov Eliška Veselská z Vartenberka, která Čenka z Vartenberka, bývalého nejvyššího purkrabí, nazývala strýcem. Ve středověku neměl termín „strýc“ stejný genealogický význam jako dnes, ale označoval například shodnou rodovou příslušnost. Eliška pravděpodobně byla dcerou Petra Veselského z Vartenberka (+ 1416).

Eliška Veselská z Vartenberka († jistě 1468) se vdala za Petra z Lemberka a ze Zvířetic († 1. 11. 1446) a přinesla práva k Bydžovu do rodu pánů ze Zvířetic. Eliška přežila jak svého manžela, tak své syny a Havla a Haška. V poslední vůli odkázala Zvířetice a Bydžov Jindřichovi z Michalovic a Petrovu synovci Heřmanovi Zvířetickému z Vartenberka († po r. 1478), synovi Heřmana z Lemberka a Zvířetic. Páni z Lemberka a ze Zvířetic v osobě druhého Heřmana přijali rodové jméno „Zvířetický z Vartenberka“. Jindřich z Michalovic a Heřman Zvířetický z Vartenberka potvrdili Bydžovským svobody v roce 1468. Jindřich později vyměnil svou polovinu Starého a Nového Bydžova s králem Jiřím z Poděbrad za Veliš. Král pak bydžovskou polovinu daroval Heřmanovi. Ten se stal jediným vlastníkem bydžovského panství. Ze synů tohoto Heřmana drželi Bydžov Petr († 1505) a Hašek († po r. 1544). Od roku 1496 byl v Bydžově pánem Petr sám. Ten také dědil po bratrovi Janovi v roce 1501 Zvířetice. Petr měl syna Havla († 1532), který byl ještě v roce 1513 neplnoletý. Poručenskou správu mu vykonával strýc Hašek. Když Havel dosáhl potřebného věku, postoupil mu Hašek Bydžov. Havel však nebyl dobrým hospodářem a v roce 1516 byl nucen Bydžov prodat. Kupcem byl Vilém z Pernštejna na Pardubicích, který tak získal „*hrad a město Bydžov s předměstím, vsi Starý Bydžov, Humburky, Metličany, Prasek, Zechovice, Lhotu u Nechanic, Kobylce, dvůr v Libni a plat v Chudonicích*“. Bydžov byl

spravován nejprve z Pardubic a pak z Chlumce (Sedláček, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl V. Podkrkonoší. Praha 1887, s. 305-306; Kasík, Stanislav: Vartenberkové, soukromý archiv).

V roce 1549 byl Starý Bydžov Pernštejnův prodán ve dvou dílech. První díl získal společně se Sloupnem Jan Klucký z Libodřic. Po roce 1552 tento díl držela Janova sestra Ludmila, vdaná za Jana Maternu z Květnice. Druhý díl Starého Bydžova s 11 osedlými koupili Albrecht a Jindřich Kapounové ze Svojkova. Po nich tento díl držel v letech 1555-1562 Vojtěch Klusák z Kostelce. Od něj jej v roce 1562 získal Hertvík Žehušícký z Nestajova, který ve Starém Bydžově zřídil poplužní dvůr. V roce 1566 se část tohoto dílu dostala do držení Jana Materny z Květnice a zároveň část vsi Starého Bydžova zůstala Kapounům, kteří jej připojili ke statku Hlušce. Jan Materna spojil svůj díl Starého Bydžova s nově koupenou částí, kterou pak Maternové drželi do roku 1629 (Kuča, IV., 2000, s. 460).

Doba po bitvě na Bílé hoře, v níž bylo definitivně ukončeno české stavovské povstání (1618-1620), přinesla výrazné změny v majetkových poměrech šlechty a měst. Celá řada statků byla konfiskována. Konfiskace postihly i vlastníky Starého Bydžova.

Za účast ve stavovském povstání byl 10. 11. 1622 souzen Krištof nejstarší Kapoun svobodný pán ze Svojkova a odsouzen ke ztrátě třetiny majetku. Konfiskován mu byl „*Statek nápadní, rodu Kapounů náležející, Hlušice (Hlušce), k němuž náležely tvrz a dvůr poplužní Hlušce, vesnice Hlušce Veliké a Malé, Janovice s dvorem poplužním a dvůr Nový, pak díly vsí Starý Bydžov a Olešnice prostřední; též dům svobodný u brány města Hostinného se zahradou a dvorem poplužním „Skřeněřským“ řečeným*“. Českou komorou byl uvedený statek v roce 1623 postoupen Václavovi Vchynskému z Vchynic († 1626), výměnou za panství Kolín. Jeho syn Jan Octavian v roce 1630 prodal statek Hlušce s dílem Starého Bydžova císařskému kapitánu Ivovi z Blanschartu a na Michalovicích (Bílek, Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Praha 1882-1883, s. 248, dále jen Bílek).

Maternové z Květnice byli také souzeni. Jan Jiří Materna byl 3. 10. 1623 vzat na milost a jeho statky mu zůstaly s výjimkou patronátních práv ke kostelům. Přesto prodal Sloupno tvrz a ves s dvorem poplužním a mlýnem a díl vsi Starého Bydžova Albrechtovi z Valdštejna. Ves Sloupno s panským dvorem, mlýnem, podacím kostelním v Metličanech, s platy z města Nového Bydžova, koupil Jindřich Materna v roce 1610 od Václava Kluckého z Libodřic (Bílek, Konfiskace, 1882-1883, s. 360).

Jindřich Zikmund Materna z Květnice, bratr Jana Jiřího, byl 17. 2. 1623 obeslán, aby vyrovnal určenou pokutu za udělení pardonu. Ten obeslání nepřijal s odůvodněním, že se ničím neprovinil. Dne 17. 7. 1629 prodal Albrechtovi z Valdštejna svůj statek Starý Bydžov se dvorem poplužním a díl vsi. Valdštejn trhovou sumu zůstal Maternovi dlužen. Jeho sestra Anna Dorota, provdaná Robmhálová, se domáhala zaplacení dlužné částky z Valdštejnových konfiskovaných statků, po jeho zavraždění v Chebu roku 1634, ale ještě v roce 1651 se ničeho nedomohla (Bílek, Konfiskace, 1882-1883, s. 361).

Albrecht z Valdštejna, vévoda z Frýdlantu, připojil Starý Bydžov k panství Smidary, které koupil v roce 1629 od Marie Magdaleny Trčkové z Lípy, roz. z Lobkowicz, která je získala v roce 1622 z konfiskace majetku Jana Zilvára z Pilnikova. Valdštejn v roce 1623 dosáhl u krále výmazu jeho statků ze zemských desek, ale držel je jako manství. V té době žilo ve Starém Bydžově 18 poddaných (Bílek, Konfiskace, 1882-1883, s. 764-765). Albrecht z Valdštejna přikoupil také 8 poddaných ve Starém Bydžově od Jana Oktaviána Vchynského. Když byl Albrecht z Valdštejna dne 25. 2. 1634 v Chebu úkladně zavražděn, byl jeho obrovský majetek konfiskován. Mezi nimi

bylo i panství Smidary a Křivany – „*totiž tvrz a městečko Smidary, tvrze a vsi Křivany a Liskovice, vsi Starý Bydžov, Lhota (Ohnišťská), Kříčov, Loučná hora, Červeněves, Petrovice, Nerešov (Nerošov), Králíky (Králice, Králíčky), Mystěves (Mystoves), Podolíby, Kobylce, Šaplava (Šlapava) a Vyželce (Vyzelež, zaniklá), s 246 poddanými osedlými, s dvory poplužními, pivováry, mlýny, lesy, rybníky, potoky a jiným příslušenstvím*“. Panství bylo konfiskováno v říjnu 1634 a dne 16. 10. 1635 darováno císařskému plukovníku Janovi Gordonovi, účastníku Valdštejnova zavraždění. To také bylo ve zdůvodnění císařova darování – „...*zvláště pak za jeho činnost a zručnost při exsekuci Fridlanské v Chebu s nasazením života vlastního dokázanou*...“ (Bílek, Konfiskace, 1882-1883, s. 788).

John Gordon, původem Skot, zemřel v roce 1650. Po jeho smrti koupil od jeho dědiců Smidary Rudolf hrabě Colloredo. Colloredům patřilo panství Smidary a s ním i Starý Bydžov do roku 1810, kdy Jan Nep. Karel hrabě z Colloreda-Walsee prodal Smidary a Hlušec Karlu hraběti Reyovi z Werszowic a Naglowic. Ten byl původem z Haliče. Od něj v roce 1812 koupila panství Smidary Johanna, ovdovělá Grätzelová z Gränzensteinu a majitelka panství Sadová. Ta hned v následujícím roce 1813 prodala Smidary s Hlušcem Josefu hraběti z Colloredo-Walsee († 15. 3. 1816), držiteli panství Dymokury. Po jeho smrti držela obě panství vdova Rosina, roz. hraběnka Hartmannová z Klarsteina. Dne 1. 8. 1834 se novým majitelem Smidar a Hlušce stal bývalý pražský měšťan Martin Waagner (1788-1849), resp. jeho manželka Klára, roz. Veithová (1787-1877), která po otci Jakobovi Veithovi držela statek Jirny a v roce 1825 koupila Žireč u Dvora Králové. Za dlouholetou charitativní činnost byla Klára Waagnerová společně se svými dětmi a dětmi zemřelého syna Jakuba povýšena císařem do šlechtického stavu s predikátem „z Walernstädtu“ a byl jim udělen erb. Po úmrtí Martina Waagnera byl jeho díl Smidar převeden dne 5. 2. 1850 na děti Jindřicha, Karla, Jakuba a Rosalii. 9. 3. 1850 došlo k dohodě a Smidary byly postoupeny Karlovi. 2. 3. 1852 převedla na Karla jeho matka Klára i svůj díl Smidar. Ten se tak stal jediným vlastníkem velkostatku Smidary. Před tím byla ukončena patrimoniální správa a v roce 1850 ji nahradila správa státní zřízením okresních soudů, okresních, městských a obecních úřadů (Mašek, Petr: Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé Hory do současnosti. Díl II. N-Ž. Praha 2010, s. 412; Jouzovi, Ladislav a Miroslava: Veithové. Mělník 2008, s. 32; Merawiglia-Crivelli, Rudolf Johann: Der böhmische Adel. Nürnberg 1885, s. 45, tab. 34, dále jen Merawiglia-Crivelli).

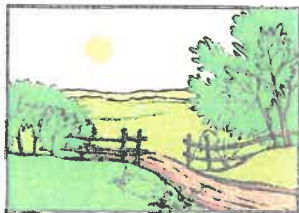
Topografická literatura z 18. a 19. století přináší o Starém Bydžovu řadu informací.

V roce 1790 patřil Starý Bydžov k panství Smidary se statkem Hlušce, které vlastnil Kamil říšský hrabě z Colloreda-Walsee († 1797), zakladatel linie rodu zvané „česká“. Starý Bydžov („*Alt Bidžow*“, „*stary Bidžow*“) tehdy tvořilo 70 domů a byl zde kostel sv. Prokopa opata (Schaller, Jaroslaus: Topographie des Königreichs Böhmen. Sechzehnter und letzter Theil. Prag und Wien 1790, s. 51).

V roce 1835 byl Starý Bydžov součástí alodiálního panství Smidary se statkem Hlušce, který vlastnili Martin a Klára Waagnerovi. Starý Bydžov („*Alt-Bidschow*“; „*Stary Bydčow*“) tvořilo 84 domy, v nichž žilo 594 obyvatel, z toho 13 domů a 92 obyvatelé příslušelo ke statku Hlušec. Byl zde lokální kostel sv. Prokopa s bytem pro lokalistu, škola, hospodářský dvůr s ovčínem (Sommer, Johan Gottfried: Das Königreich Böhmen. Dritter Band. Bidschower Kreiss. Prag 1835, s. 302).

V roce 1848 byl Starý Bydžov („*Stary Bydžow*“) součástí alodiálního panství Smidary se statkem Hlušce, které vlastnili manželé Martin a Klára Waagnerovi. Ves tvořil 84 domy s 596 obyvateli české národnosti (Palacký, František: Popis Království českého. Praha 1948, s. 133).

Ottův slovník naučný uvádí heslo „Bydžov Starý“ a k roku 1880 píše o farní vsi, v níž jsou 123 domy se 762 obyvateli české národnosti. Je zde trojtřídní škola, kostel sv. Prokopa s řadou sepulkrálních památek, zejména na Kapouny ze Svojkova. Za třicetileté války byl Starý Bydžov od švédského vojska vypleněn, fara zanikla a teprve v roce 1787 za Colloredů obnovena (Ottův slovník naučný. Díl IV. Praha 1891, s. 999).

O JMÉNU

Jazykovědci vykládají význam jména Bydžov takto: „*Jméno Bydžov vzniklo přivlastňovací příponou -ov z osobního jména Bydeš a znamenalo „Bydšův“, tedy dvůr*“ (Profous, I., 1954, 252).

Svatý Prokop
(kresba Vladimír Kopecký podle sochy Jakuba Teplého
na morovém sloupu v Pardubicích z roku 1772).

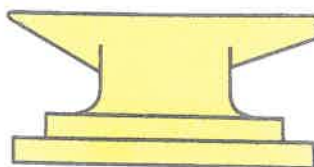
O SVATÉM PROKOPOVI

Kostel sv. Prokopa ve Starém Bydžově byl svědkem nejstarší poznatelné historie místa. Stojí uprostřed vsi v dominantní poloze a zdaleka viditelný ze všech stran. Byl postaven okolo roku 1200, presbytář byl ve 14. století goticky upraven, v 16. století renesančně přestavěn a v 18.

století barokně upraven. K důkladné opravě došlo v roce 1938 (Poche, Emanuel a kol.: Umělecké památky Čech 3. P-Š. Praha 1980, s. 413).

Svatý Prokop patří k českým národním světcům a k zemským patronům. Pocházel z východočeského zemanského rodu. Žil v 11. století jako poustevník v Posázaví, kde s pomocí knížete Oldřicha založil benediktinský klášter. Stal se jeho první opatem. V roce 1204 byl prohlášen za svatého. Zvláštní mimořádností sázavského kláštera bylo užívání tzv. staroslověnské liturgie (tedy nikoliv latinské, jak bylo obvyklé jinde).

Svatý Prokop je zobrazován buď jako řeholník (v gotice téměř výhradně) nebo jako opat s mitrou a berlou (zejména v baroku). Atributy jsou vedle berly, knihy, především spoutaný ďábel u nohou světce. Dle hagiografie zapřáhl sv. Prokop ďábla do pluhu a oral s ním. Plastika z konce 12. století v Hrusicích zobrazuje sv. Prokopa jako opata s plamenem na dlani. Plamen nahradil knihu a symbolizuje tak světlo poznání.

O KOVÁRNĚ VE STARÉM BYDŽOVĚ

Důležitou památkou je starobydžovská roubená kovárna z druhé poloviny 18. století. V roce 1976 byla přenesena do Muzea vesnice v Kouřimi. Kovárna byla v provozu ještě v roce 1958. Hlavní činností kováře bylo kování koní a oprava hospodářského nářadí (www.starybydzov.cz/historie).

V jihovýchodní části obce roste státem chráněný strom Jilm ztepilý – katastrální území Starý Bydžov, parcela číslo 709/1, po první straně silnice do Nového Bydžova. Obvod kmene 626 cm, výška stromu 25 metrů a odhadované stáří 200 let (Mackovčín, Peter a kol.: Chráněná území České republiky V. Královéhradecko. Praha 2002, s. 92).

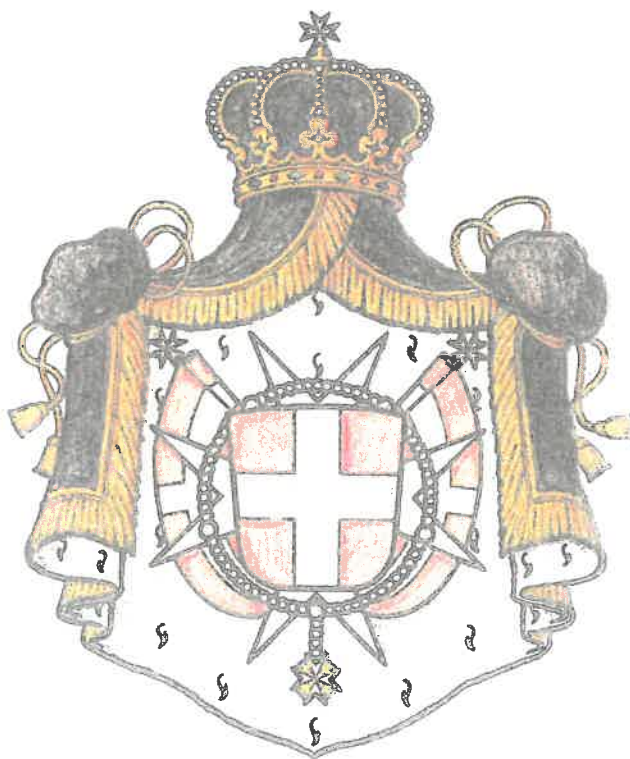
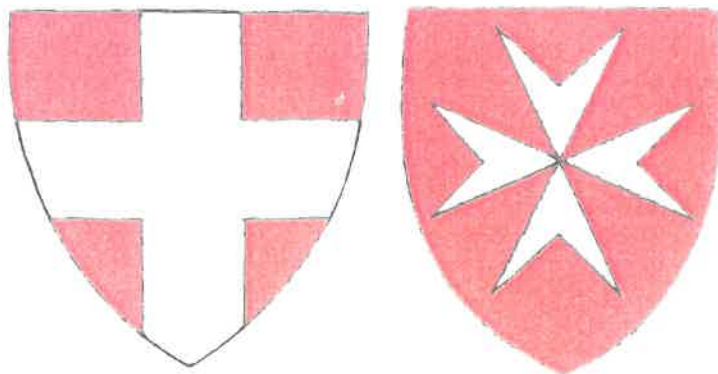

Znak sázavského kláštera sv. Prokopa
(kresba Zdeněk M. Zenger).

O ZNAKU SÁZAVSKÉHO KLÁŠTERA

Klášter založený knížetem Oldřichem kolem roku 1032 v místech kde žil poustevník Prokop, pozdější první opat kláštera. Za husitských válek byl klášter v roce 1420 zničen a v 16. století znovu zřízen. Existoval do roku 1785, kdy byl za Josefa II. zrušen. Opatství používalo znaku zkřížených mečů ve štítě (heraldik Břetislav Štorm v první polovině 20. století určil barevnost jako červený štít se dvěma zkříženými stříbrnými meči se zlatou záštitou a jílcem). Konvent

používal ve zlatém štítě obraz Madony ve stříbrném šatě a modrém pláští, v patě štítu byl krácející lev (Zenger, Zdeněk M.: Česká heraldika. Praha 1978, s. 134). Vztah sv. Prokopa a Sázavského kláštera se přenesl i do názvu této církevní instituce, když byl nazýván klášteřem sv. Prokopa – „*Monasterium S. Procopii*“ (Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan: Encyklopedie českých klášteřů. Praha 1997, s. 632).

Nahoře znaky řádu johanitů,
dole znak velmistra řádu (kresba Milan Plzák)

O ZNAKU ŘÁDU RYTÍŘŮ SVATÉHO JANA JERUZALÉMSKÉHO NA RHODU A MALTĚ

Johanitský (maltézský) řád (johanité, maltézští rytíři, svatomáříští rytíři) se vyvinul z bratrstva italských kupců z Amalfi, kteří kolem roku 1040 založili v Jeruzalémě při kostele sv. Jana Křtitele špitál k ošetřování poutníků k Božimu hrobu. V roce 1099 se bratrstvo transformovalo a svůj život řídilo regulami benediktinů a nakonec řeholí sv. Augustina, kterou v roce 1119 schválil papež Paschal II. Součástí řádové komunity byly vedle špitálních také vojensky

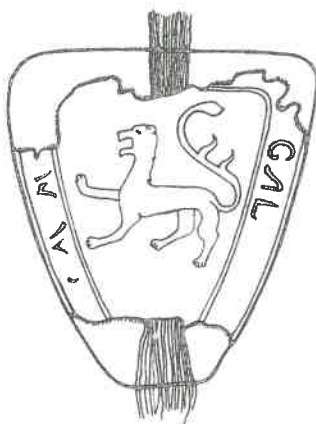
organizovaní rytíři, kteří sehrávali podstatnou úlohu v bojích s osmanskými Turky až do 16. století. Přesto byli z Jeruzaléma johanité vytlačeni nejprve do Akkonu, pak na Kypr, na Rhodos, a nakonec na Maltu. Do Čech byli johanité uvedeni za panování knížete Vladislava II. někdy v letech 1156-1159. Nejstarší komenda byla v Praze při kostele Panny Marie pod řetězem. Zde pak bylo sídlo představitele české řádové provincie. Od roku 1626 zde bylo velkopřevorství, které se stalo významnou středoevropskou institucí, protože součástí českého velkopřevorství bylo i Slezsko, Těšínsko, Rakousko, Štýrsko, Korutany, Kraňsko a Tyrolsko. Řád existuje dosud a hlavní sídlo má na ostrově Malta. Znakem Řádu maltézských rytířů byl stříbrný osmihrotý kříž v červeném poli, nebo prostý stříbrný heraldický kříž ve shodně barevném štítu. Patronem řádu je sv. Jan Křtitel (Sklenář, Michal – Urban, Tomáš: Odznaky a heraldika maltézského řádu. Ústí nad Orlicí 2016).

Erb českého krále z různých historických období.
Nahoře zleva: ok. r. 1340, 1380, 1483. Dole: 1555

O ERBU ČESKÉHO KRÁLE

Ranné dějiny Starého Bydžova jsou spojeny s českým králem, kterému ves patřila jako součást panství královského města Nového Bydžova. Erb českého krále se shoduje s popisem: V červeném štítě stříbrný dvouocasý, korunovaný lev se zlatou zbrojí (resp. jednodušeji: V červeném štítě český lev). Takový znak byl českými králi užíván pravidelně od dob vlády Přemysla Otakara II. Z uvedeného erbu jsou odvozeny i „národní“ barvy – červená a bílá. Klenotem erbu českých králů bylo černé orlí křídlo posypané zlatými srdíčky. Přikrývadla byla černo-zlatá na líci pak někdy posypaná zlatými srdíčky.

Pečeť Havla z Lemberka z roku 1237
(kresba Stanislav Kasík)

Ideální rekonstrukce výstroje a výzbroje Jana z Michalovic z roku 1281
– dle básně Heinricha z Freibergu (kresba Stanislav Kasík)

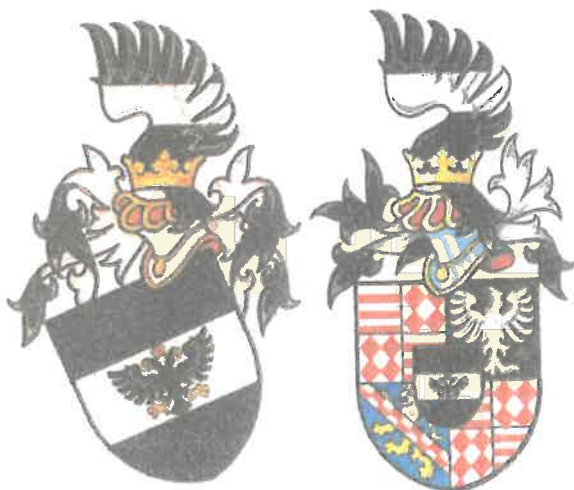
O ERBU PÁNŮ Z VARTENBERKA A PÁNŮ ZVÍŘETICKÝCH Z VARTENBERKA

Nejstarší podoby erbů Markvarticů, jak František Palacký nazval potomky nejstaršího známého předka komorníka Markvarta, připomínaného v roce 1159, se zachovaly na pečetích. Pečetním obrazem a později i štítovým znamením byl krácející lev, či také lvice, jak je někdy zcela nepřesně označován lev stojící na všech čtyřech nohách, resp. s jednou přední nohou zdviženou. Nejstarší pečeti pocházejí z roku 1237 a patřily synům Markvarta z Března Havlovi z Lemberka a Jaroslavovi z Hruštic. Až do konce 13. století se setkáváme se lvem na pečetích Beneše purkrabího na Budyšíně (1245), Jaroslava z Lemberka (1281-1283), Zdislava z Lemberka (1283-1284), Jana z Michalovic (1281-1284), Beneše z Vartenberka (1283), stejně jako jeho otce Markvarta z Vartenberka. O barevnosti „markvartického“ erbu existuje zpráva v epické básni Heinricha z Freibergu oslavující Jana z Michalovic a jeho cestu do Francie v roce 1281. „Pole štítu bylo potaženo novými červenými kuními krčky...tam z bílého hermelínu vykrojen byl krácející lev...“ (Freiberg, Heinrich von: Rytířská jízda Jana z Michalovic. Praha 2005, s. 31, překlad Marie Ryantová).

Erb pánů z Vartenberka, také z Lemberka a ze Zvířetic a Zvířetických z Vartenberka
(kresba Stanislav Kasík).

K markvartickému rozrodu patřili krom pánů z Michalovic také páni z Vartenberka a páni z Valdštejna. Vartenberkové na počátku 14. století opustili znamení krácejícího lva a začali užívat jednoduchého zlato-černě polceného štítu. Klenotem byla složená orlí křídla – spodní zlaté, vrchní černé, poseté zlatými srdíčky. Zvířetičtí z Vartenberka odvozovali svůj původ od pánů z Lemberka. Poté co získali hrad Zvířetice, psali ze Zvířetic a také z Lemberka a ze Zvířetic. Pravděpodobně proto, že hrad Zvířetice dědili po pánech z Vartenberka, přestali používat přídomku z Lemberka a psali se Zvířetičtí z Vartenberka. Stejně jako páni z Vartenberka, tak i páni z Lemberka nakonec opustili erb se lvem a používali erb shodný s vartenberským (Kasík, Stanislav: Vartenberkové, Heraldika, roč. 14, č. 3., Jílové u Prahy 1981).

Zleva erb hrabat z Colloredo-Walsee a Colloredo-Mansfeld
(kresba Jiří Louda).

O ERBU HRABAT Z COLLOREDO

Původním rodovým erbem Colloredů byl černý štít se stříbrným břevnem. Klenotem, na korunované přilbě s černo-stříbrnými prikryvadly, byla černá složená křídla, vrchní se stříbrným břevnem. V roce 1591 byl rod povýšen do stavu říšských svobodných pánů s titulem Colloredo-Walsee a polepšením erbu o císařského dvouhlavého orla, vloženém do stříbrného břevna.

Původní klenot křídel byl nahrazen černou korunovanou orlicí se stříbrným břevnem pře hrud' a křídla. V roce 1763 byl do říšského knížecího stavu povýšen Rudolf Josef Colloredo-Wallsee. Knížecí titul pro České království mu byl potvrzen v roce 1764. Knížecí titul byl určen pro prvorozence. To znamenalo, že ostatní členové rodu používali titul hrabě a hraběnka. V roce 1789, po sňatku Františka Gundakara knížete z Colloredo-Wallsee s Marií Isabelou hraběnkou z Mansfeldu, bylo císařem povoleno spojení jmen a erbů obou rodů. Colloredo přijal jméno kníže Colloredo-Mansfeld (Merawiglia-Crivelli, 1885, s. 189, tab. 80-81).

NÁVRHY ZNAKU

Znak č. 1 – Červeno-stříbrně šikmo dělený štít. Nahoře šikmá zlatá berla se stříbrným sudariem, dole šikmá zelená větévka jasanu s pěti listy.

Červeno-stříbrnou základní barevnost znaku lze vyložit jako odkaz na české krále, kteří ve 13. a na počátku 14. století byli vlastníky Starého Bydžova. Berla odkazuje na zasvěcení starobydžovského kostela sv. Prokopu. Větévka jasanu je inspirována chráněným jasanem ztepilým, rostoucím v obci.

Znak č. 2 – V červeném štítě nad zlato-černě polcenou patou zlatá berla, podložená zkříženými stříbrnými meči se zlatými záštitami a jílcí.

Berla a meče odkazují na sv. Prokopa, kterému je zasvěcen kostel ve Starém Bydžově, svědku nejstarší poznatelné historie obce. Meče jako znak sázavského kláštera posilují určení znamení sv. Prokopu. Zlato-černá pata je inspirována erbem pánů z Vartenberka a také pánů ze Zvířetic, kteří byli vlastníky Starého Bydžova téměř dvě století v letech 1325-1516. To je řadí mezi majitele s velice dlouhou tradicí.

Znak č. 3 – V červeno-zeleně polceném štítě, nad zlato-černě polcenou patou zlatá berla dole přeložená stříbrným pluhem.

Zlato-černá pata je inspirována erbem pánů z Vartenberka a také pánů ze Zvířetic, kteří byli vlastníky Starého Bydžova téměř dvě století v letech 1325-1516. To je řadí mezi majitele s velice dlouhou tradicí. Berla a pluh se vztahují ke sv. Prokopu, kterému je zasvěcen starobydžovský kostel. Pluh odráží tradovanou pověst o tom, jak sv. Prokop zapráhl čerta do pluhu a pak s ním oral. Ve druhé rovině lze pluhem odkazovat na tradiční činnost obdělávání půdy. K této činnosti můžeme přidat i zelenou barvu jednoho z polí, protože zelená je vnímána jako barva přírody, venkova, zemědělství, lesů a hor. Červené pole lze vykládat dvojím způsobem – poprvé ve vztahu ke znaku sázavského kláštera v souvislosti se sv. Prokopem a podruhé s barvami českého krále v souvislosti se stříbrným pluhem.

Znak č. 4 – Červený štít se stříbrnou patou. Na dělicí linii osmihrotý kříž opačných tinctur. Nad ním kosmá berla provázená nahoře kovadlinou a dole podkovou, vše zlaté.

Osmihrotý kříž odkazuje na nejstarší dějiny obce, kdy šlechtic Bohuš daroval Starý Bydžov řádu johanitů. Později ves získal český král, na kterého odkazuje základní červeno-stříbrná barevnost

znaku. Berla se vztahuje ke starobydžovskému kostelu sv. Prokopa a kovadlina s podkovou k místní historické kovárně.

☞ Znak č. 5 – Ve stříbrném štítě pod červenou hlavou štítu s položenou zlatou berlou tři (2, 1) červené podkovy, dolní obrácená a mezi nimi zelená větévka jasanu s listy.

Berla odkazuje na sv. Prokopa, kterému je zasvěcen místní kostel. Červená hlava štítu a stříbrný štít obsahují barvy odvozené od erbu českého krále, jemuž Starý Bydžov patřil před rokem 1325. Podkovy odkazují na historickou kovárnu a zelená větévka jasanu na chráněný jasan ztepilý v obci.

☞ Znak č. 6 – Zlatý štít s černými horními rohy, v nichž stříbrné břevno, na zelené patě štítu roste listnatý strom v přirozené barvě. V koruně podkova nad kovadlinou, obojí zlaté.

Strom je inspirován chráněným jasanem ztepilým v obci. Podkova a kovadlina odkazují na místní historickou kovárnu a horní rohy jsou odvozeny od rodového erbu Colloredů, kteří byli vlastníky Starého Bydžova v 17. a 18. století.

NÁVRHY VLAJKY

Vlajky měst a obcí se podle nepsaného pravidla odvozují od znaku. Barva štítu a hlavní figury je obvykle kombinována na list vlajky v podélných pruzích stejné šířky. Problémem návrhu nové vlajky je nesnadnost nacházení nepoužitých variant, protože kombinace dvou, tří i čtyř podélných pruhů v barvách modré, červené, bílé, žluté a zelené jsou v podstatě vyčerpány.

Úskalím návrhů obecních vlajek je také skutečnost, že dosud není k dispozici všeobecně přístupné kompendium vlajek existujících. Stejně tak jako znak, měla by i vlajka mít takovou podobu, aby její zaměnitelnost s jinými byla vyloučena.

Ke každému z předkládaných návrhů obecního znaku je přiložen návrh vlajky. Jejich podoba vychází z podoby a barevnosti znaku a znakových figur. Snahou bylo přenést i na vlajku informace obsažené ve znaku a zachovat do určité míry jeho schopnost ikonografické výpovědi. Vexilologická terminologie popisující vlajky je odlišná od heraldické a proto existují rozdíly v pojmenování a popisování téže figury, či téhož jevu.

Velikost vlajky je dána poměrem šířky listu k jeho délce 2 : 3.

🚩 Vlajka č. 1/1 – List je červeno-bíle šikmo dělen. V červeném poli žlutý pruh, vycházející z prostřední třetiny horního a žerďového okraje listu, v bílém poli zelený pruh, vycházející z prostřední třetiny vlnícího a dolního okraje listu.

Červené pole se shoduje s horní polovinou štítu, bílé s dolní. Žlutý pruh je odvozen od berly a zelený od větévky jasanu.

🚩 Vlajka č. 1/2 – List je červeno-bíle šikmo dělen. V červeném poli šikmá žlutá berla s bílým sudariem, v bílém poli šikmá zelená větévka jasanu s pěti listy.

Vlajka opakuje podobu znaku.

- **Vlajka č. 2/1** – List tvoří žlutý žerďový a bílý vlající pruh. Ve žlutém pruhu dva černé klíny s vrcholy v polovině délky pruhu, vycházející z horní poloviny vlajícího okraje a z dolní poloviny žerďového okraje pruhu. V červeném pruhu dva bílé klíny nad sebou, horní s vrcholem v polovině délky pruhu a dolní s vrcholem na vlajícím okraji listu.

Žerďový pruh je odvozen od zlato-černě polcené paty štítu. Žerďový pruh má barvu štítu a bílé klíny mají oporu ve stříbrných mečích. Uspořádání klínů v žerďovém pruhu vymezuje plochu, která může vyvolat představu velkého písmena „S“, stejně tak bílé klíny mohou vyvolávat představu velkého písmene „B“. Obojí pak lze hodnotit jako počáteční písmena názvu obce „S“tarý „B“yžov.

- **Vlajka č. 2/2** – Červený list, k dolnímu okraji přiléhá žluto-černě polcený pruh, široký pětinu šířky listu. V červeném pruhu žlutá berla, podložená zkříženými bílými meči se žlutými záštitami a jílcí.

Vlajka opakuje podobu znaku.

- **Vlajka č. 3/1** – List se žluto-černě polceným karé je červeno-zeleně šikmo dělený žlutým pruhem vycházejícím z poslední šestiny horního a první šestiny dolního okraje listu.

Karé opakuje podobu paty štítu, červené a zelené pole se shoduje se stejně barevnými poli v polceném štítu. Žlutý pruh je inspirován berlou.

- **Vlajka č. 3/2** – List tvoří červený žerďový a zelený vlající pruh a k dolnímu okraji přiléhající žluto-černě polcený pruh, široký osminu šířky listu. Nad ním žlutá berla dole přeložená bílým pluhem.

Vlajka opakuje podobu znaku.

- **Vlajka č. 4/1** – List tvoří červený a bílý vodorovný pruh, v poměru 4 : 1. V červeném pruhu žlutý pruh vycházející z první šestiny horního a poslední šestiny dolního okraje pruhu a dvě žlutá trojúhelníková pole vrcholy v horním cípu, ve druhé třetině horního a první třetině vlajícího okraje listu a v dolním rohu pruhu, první třetině dolního a polovině žerďového okraje listu.

Červený pruh se shoduje s červeným polem štítu, bílý je odvozen od stříbrné paty. Žlutý pruh je inspirován berlou a trojúhelníková pole kovadlinou a podkovou.

- **Vlajka č. 4/2** – List tvoří dva vodorovné pruhy, červený a bílý, poměru 3 : 1. Na dělicí linii pruhů je dělený osmihrotý kříž opačných barev. Nad ním kosmo berla provázená nahoře kovadlinou a dole podkovou, vše žluté.

Vlajka opakuje podobu znaku.

- **Vlajka č. 5/1** – List tvoří tři vodorovné pruhy, červený, bílý a zelený, v poměru 1 : 2 : 1. V bílém pruhu tři stejně velké červené žerďové klíny za sebou.

Červený pruh má oporu v hlavě štítu bílý pruh je odvozen od tinktury štítu, zelený pruh je inspirován větévkou jasanu a červené klíny vycházejí z podkov.

- **Vlajka č. 5/2** – List tvoří dva vodorovné pruhy, červený a bílý, v poměru 3 : 5. V červeném pruhu položená žlutá berla, hlavicí k žerďovému okraji. V bílém pruhu tři (2, 1) červené podkovy, dolní obrácená a mezi nimi zelená větévka jasanu s listy.

Vlajka opakuje podobu znaku.

- **Vlajka č. 6/1** – List tvoří dva vodorovné pruhy, zelený a žlutý, vlající krokev opačných barev, jejíž ramena vycházejí z poslední čtvrtiny horního a dolního okraje listu,

s vrcholem v polovině délky listu. Dvě trojúhelníková pole, jejichž vrcholy jsou v horním a dolním rohu v polovině žerďového okraje a v první třetině horního a dolního okraj listu, jsou tvořena třemi svislými pruhy, bílým mezi černými, v poměru 1 : 1 : 2.

Žluté pruhy se shodují s tinkturou štítu a s figurami kovadliny a podkovy, zelené pruhy mají oporu v koruně stromu a v trávníku. Trojúhelníková pole nacházejí inspiraci v horních rozích štítu.

- **Vlajka č. 6/2** – List tvoří dva vodorovné pruhy, žlutý a zelený, v poměru 7 : 1. Dvě trojúhelníková pole s vrcholy v horní rohu v polovině žerďového okraje a v polovině horního okraje listu a ve vlajícím cípu, uprostřed vlajícího okraje a uprostřed horního okraje listu. Pole jsou tvořena třemi vodorovnými pruhy, černým, bílým a černým v poměru 3 : 3 : 4.

Vlajka opakuje podobu znaku.

Všechny návrhy znaků i vlajek jsou tvořeny na základně příslušných oborových pravidel, zásad a usancí. Volba kteréhokoliv z nich je volbou dobrou.

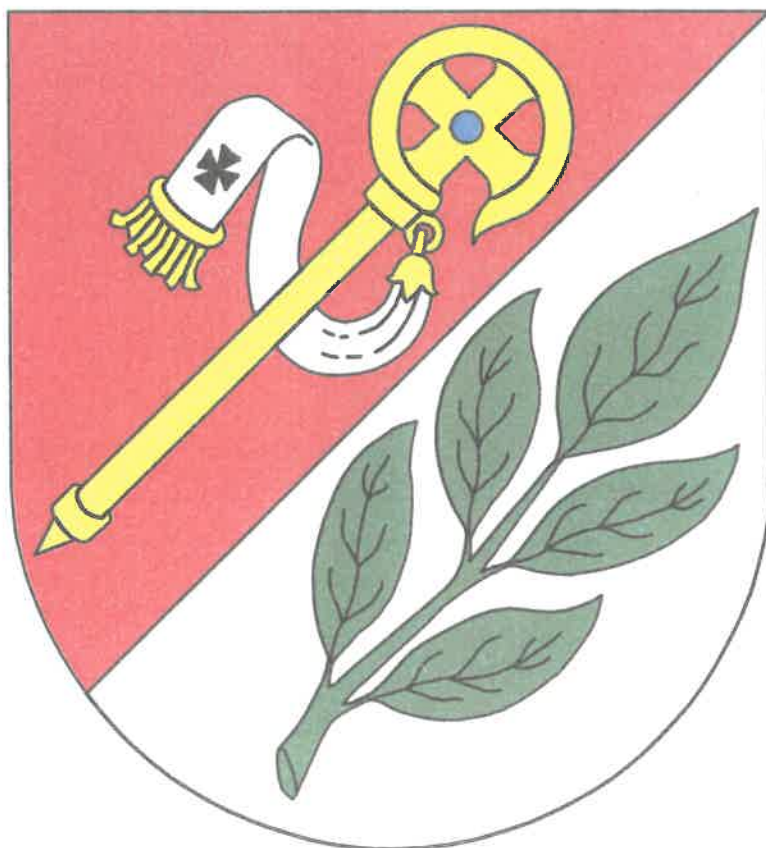
Přeji Vám při Vašem rozhodování šťastné okolnosti.

Stanislav Kasík

Roudnice nad Labem, 19. dubna 2020

Stanislav KASÍK
Heraldická kancelář "Despina"
U Nábřeží 1995, 413 01 Roudnice n.L.
DIČ CZ491218321

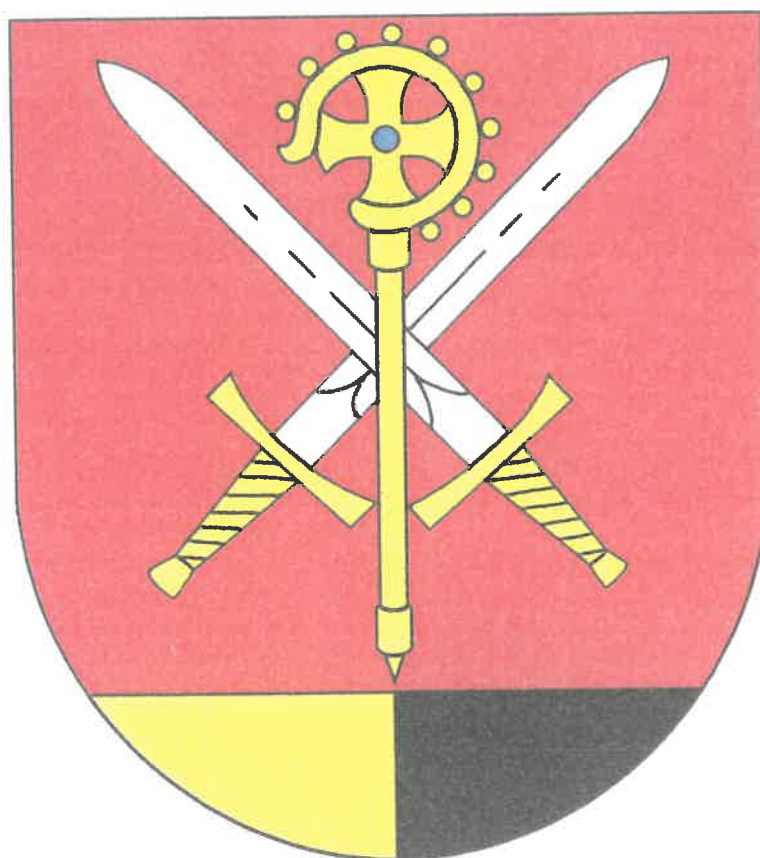

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 1

Stanislav Kertl

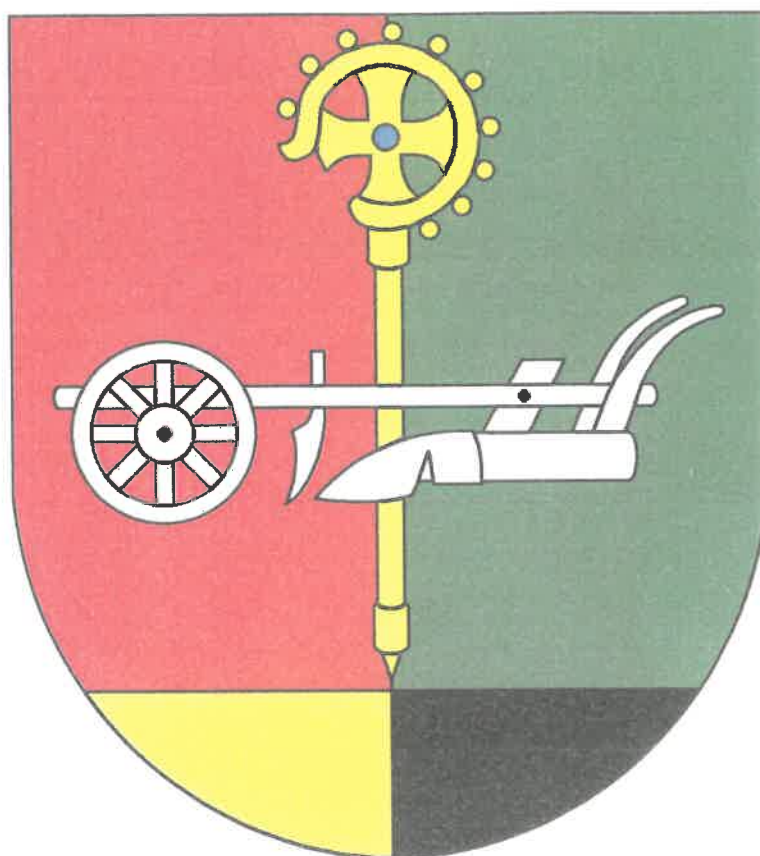

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 2

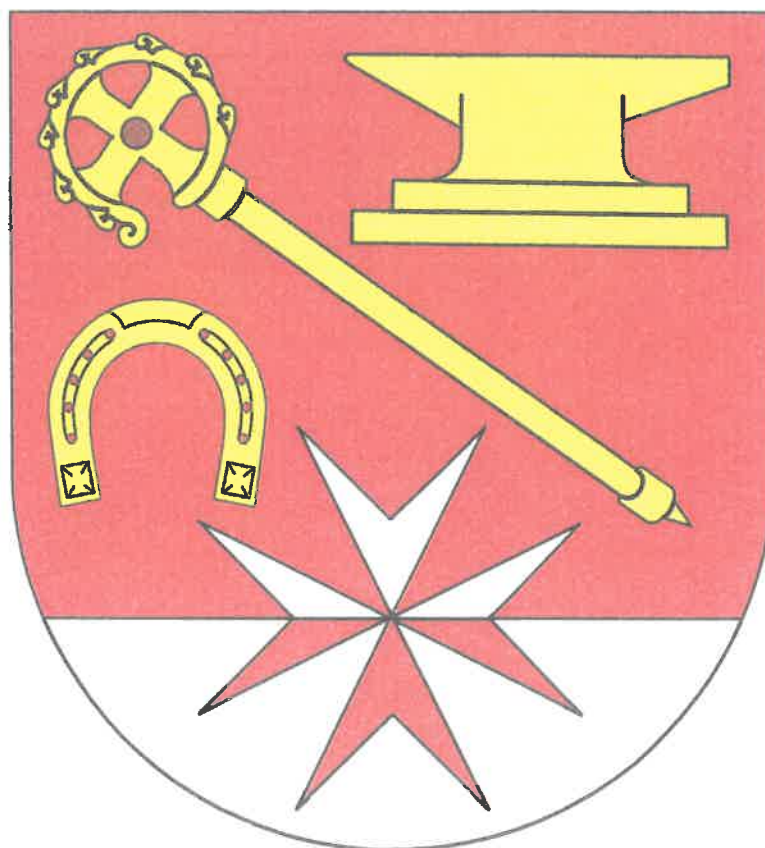
Stanislav Karel

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 3

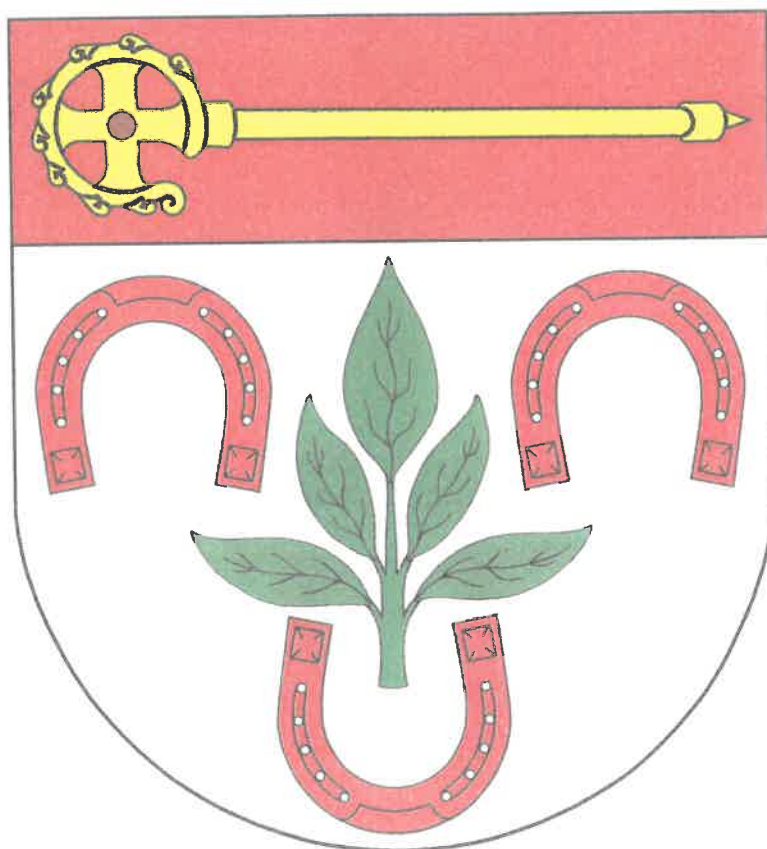
Stanislav Koth

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 4

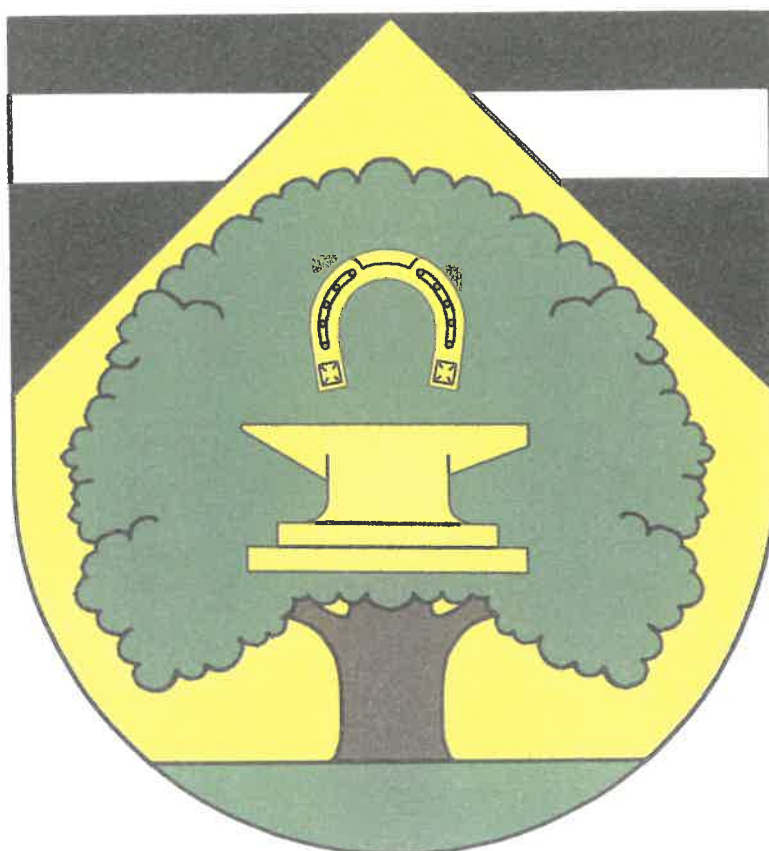
Stanislav Kopecký

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 5

Stanislav Kotlík

STARÝ BYDŽOV
Návrh znaku č. 6

Stanislav Kadu

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 1/1

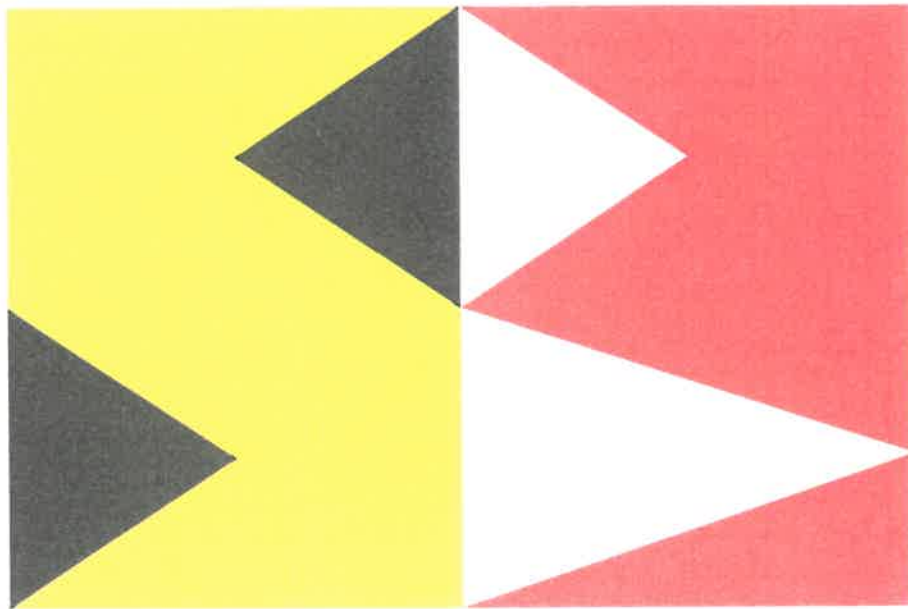
Stanislav Kocourek

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 1/2

Stanislav Karel

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 2/1

Stanislav Koubek

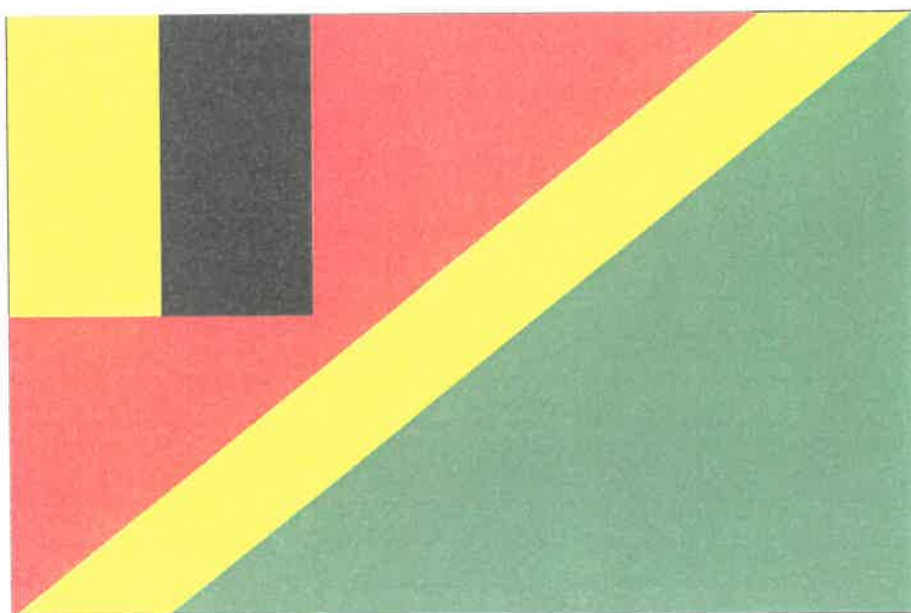

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 2/2

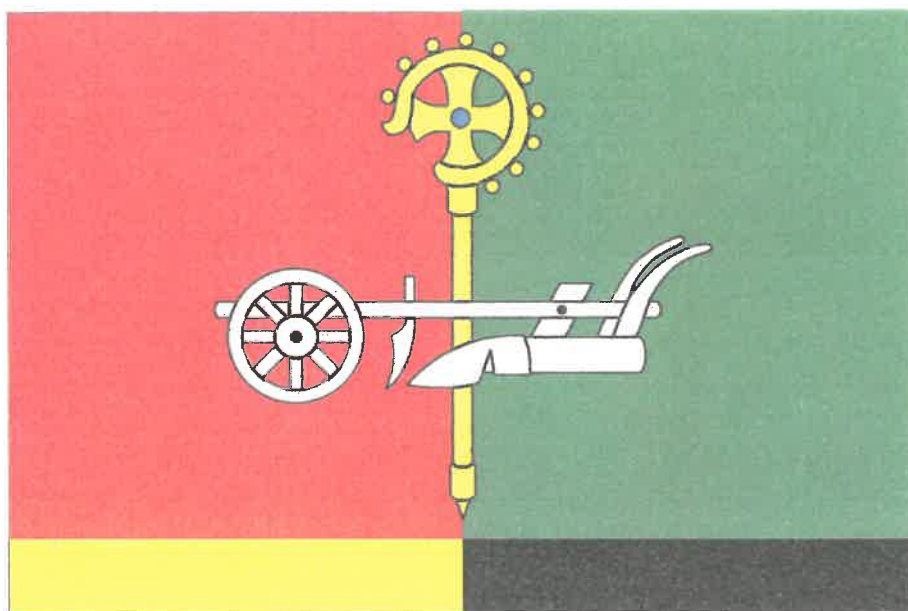
Stanislav Kark

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 3/1

Stanislav Kade

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 3/2

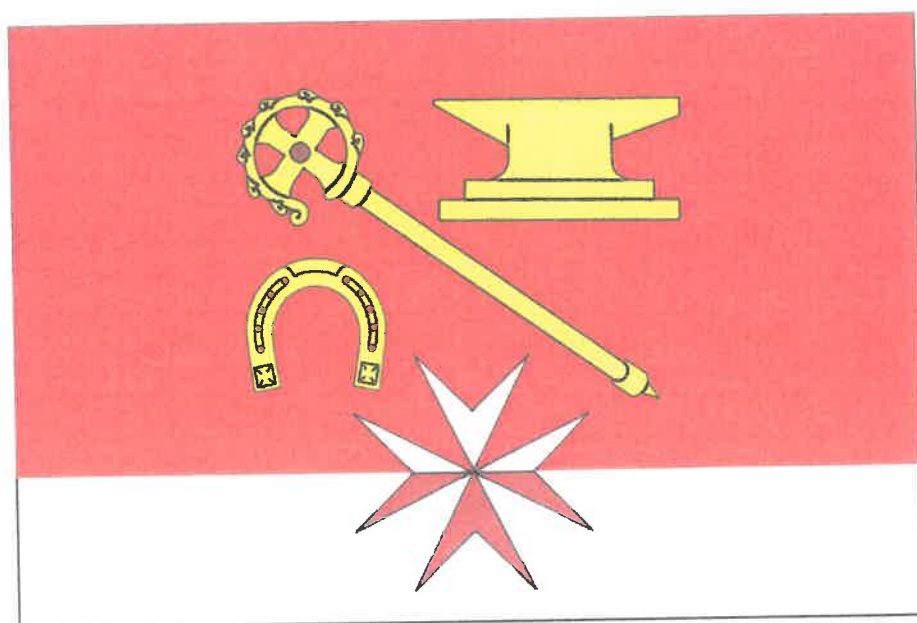
Stanislav Lantka

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 4/1

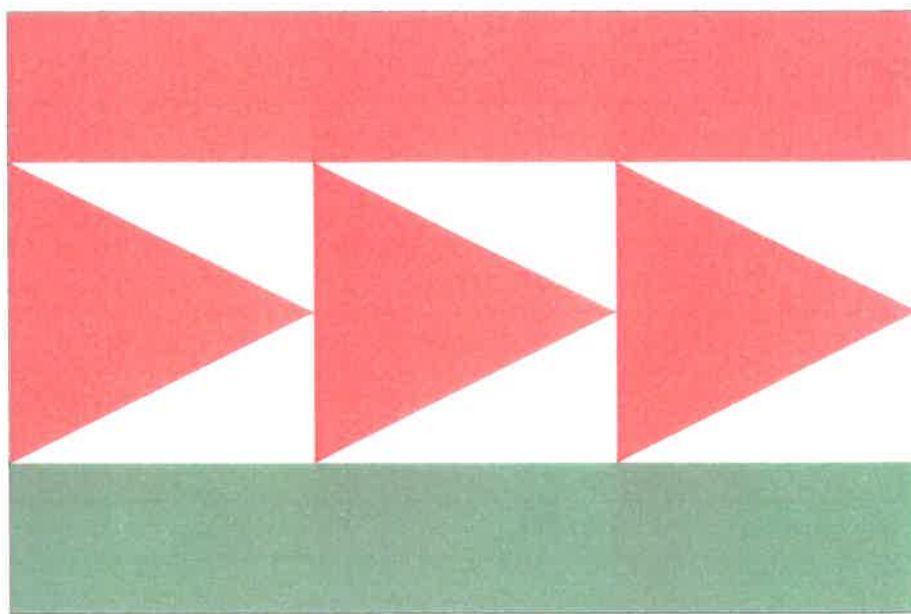
Stanislav Kácha

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 4/2

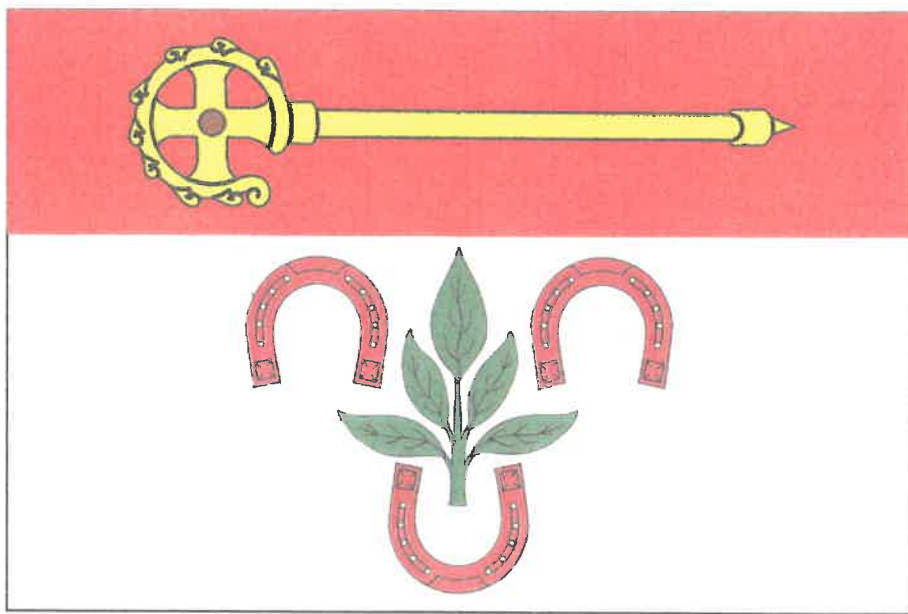
Stanislav Kottler

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 5/1

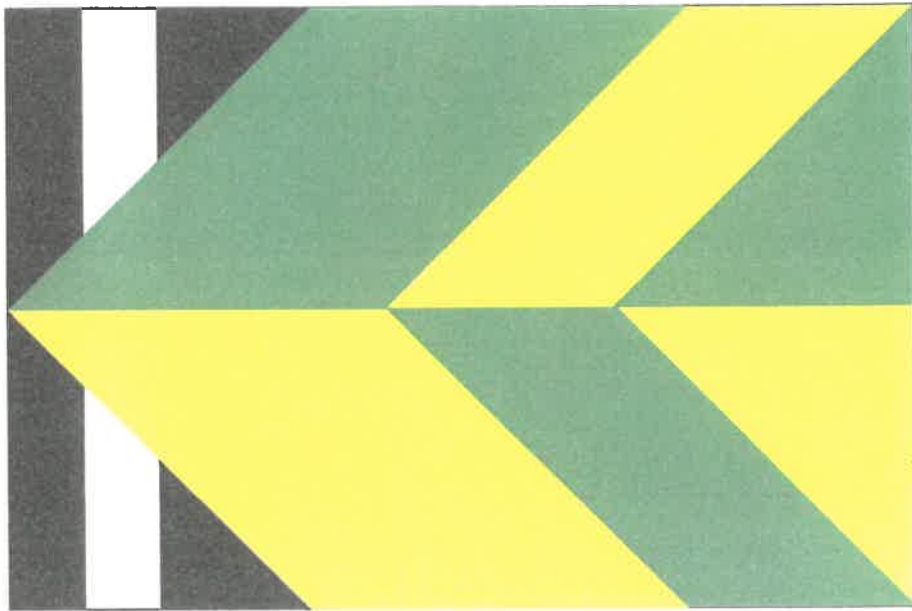
Stanislav Lortz

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 5/2

Stanislav Látka

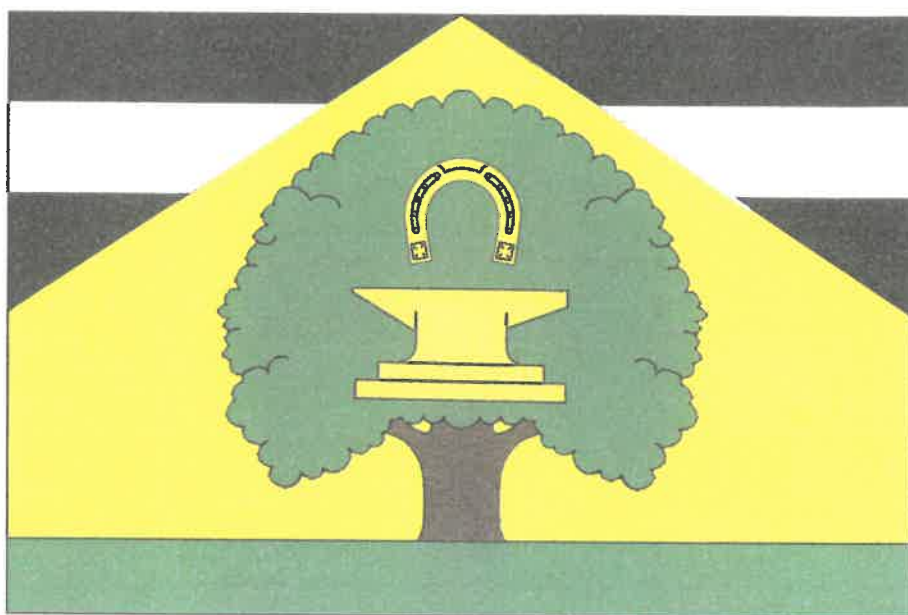

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 6/1

Stanislav Katič

STARÝ BYDŽOV
Návrh vlajky č. 6/2

Stanislav Kariš